

dosedaj protivila se je vlada z vso odločnostjo proti znižanju cene soli ter so vladni zastopniki tudi v kmetijskem odboru, kateremu so se take peticije v posvetovanje in poročanje izročile, še letos osobito to poudarjali, da se iz ozirov na drugo državno polovico, to je na Ogrsko, ne more znižati cena soli, ker ondotna vlada nikakor noče odjenjati pri solni ceni. Vzlic takim ugovorom ministerjalnega zastopnika je kmetijski odbor sklenil državnemu zboru predlagati, da se od vlade zahteva, da za zdaj vsaj 500 tisoč met. centov primerne soli priredi in po številu goveje živine razdeli med dežele, oziroma med okraje in sicer po ceni 5 goldinarjev. Ko je poročevalec, poljski poslanec vitez Wielowijski, svoje jako zanimivo poročilo zbornici izročil, oglasil se je k besedi tudi finančni minister in se izrekel, da bo z vso odločnostjo in resnostjo pričel poganjanja z ogrsko državo, katero upa prisiliti v to, da odjenja od dotičnih pogodbenih določil, veljajočih glede soli ter da se vendar že enkrat vstreže tako mnogokrat z vso gorečnostjo ponovljenim zahtevam kmetijskih krogov, ker on sam prizna opravičenost teh zahtev. Da so te besede iz ust finančnega ministra izgovorjene, osupnile ter seveda tudi vzradostile osobito poslance, zastopnike kmetskih prebivalcev, je lahko verjeti, ker dosedaj se še ni slišala taka beseda iz ust prejšnjih finančnih ministrov. Naj torej podamo našim čitateljem vsaj najzanimiviše podatke iz dotičnega poročila.

Gotovo je cena navadni soli, ki služi za hrano, neizmerno visoka, kakor v nobeni drugi državi ne tako in huda krivica se godi osobito kmetovalcem-živinorejcem, da se jim ne privošči potrebne živinske soli, ki je tolike koristi za živino.

Kmetijski odbor priznava sicer, da je za državno gospodarstvo velikega pomena dohodek iz solnega monopola, ker na leto državi iz njega dohaja 17,820.000 gl. ter da bi bilo težko najti nadomestila v državnem denarstvenem gospodarstvu za toliko svoto.

Vendar kmetijski odbor ne more zatajiti, da je ta davek zelo trd, osobito pa, ker ga nosijo ravno najrevnejši stanovni, ki že iz ozira njih revne hrane, krompir, zelenjave, močnate jedi, potrebujejo dokaj več soli, kakor pa bogatejši krogi, ki se hranijo z mesom.

Na Francoskem velja 100 kilo soli 10 frankov, v Nemčiji 12 mark, pri nas v Avstriji po 10 goldinarjev, torej dvakrat več kakor na primer na Francoskem.

Izdelovanje soli stane državo 2,771.640 gld. in razprodajalcem treba dati 328.000 gld., torej približno stane državo 100 kilo soli en gld. za kar pa dobiva 10 fr. torej 9krat toliko, kakor jo sol dejansko stane! V naši državni polovici porabi se na leto 2,240.000 met. centov soli. Če razdelimo to množino soli na število prebivalcev, razvidno je, da le 9 kilo soli pride na posameznega prebivalca, kar pa je vsekako jako malo, osobito ako se v poštev jemlje revnejše ljudi, ki pri takotežko prebavni in malo redivni hrani, kakoršno uživajo, narmanj vsak vsaj po 15 kilo soli na leto potrebuje. In

kedo bi tajil, da je mnogo ljudij, ki si še toliko potrebne soli ne morejo privoščiti, ter morajo krompir v oblicah in celo kruh uživati brez soli!

Da to slabo vpliva na zdravje ljudstva, je jasno in odveč bi bilo ponavljati obilne dokaze najboljših zdravnikov, ki trde, koliko tečnejša, ker bolje prebavljiva je hrana, ki jo primerno osoljena. In vendar je dolžnost države skrbeti za zdravje ljudstva, ker čilo in zdravo ljudstvo zamore napredovati, le tako je kos mnogim zahtevam, katere država do njih stavlja.

Nič manj pa je sol tudi živini v veliko korist. Da pa živinorejec pri tako visoki ceni ne more pokladati živalim soli, je jasno. To pa vpliva, da naša živinoreja ne napreduje ter da naši živinorejci ne morejo ponašati se z enako rejeno, osobito pa z enako pitano živino, kakoršno imajo n. pr. po Angleškem, kjer pa sol tudi le deseti del od naše cene stane, namreč država jo oddaje po ceni, kolikor njo izdelava soli stane, torej ni čuda, da jo ondotni živinorejci svoji živini v obilni meri pokladajo. Posebno pa je sol potrebna oni živini, ki se krmi osobito po zimi s slamo, z rezanico ali s slabim kislim ter prašnim senom. Neverjetno velik je razloček med živino, ki dobiva sol in ono, ki pri enaki krmi ne dobiva soli. Prva je zdrava in debela, ima dlako mehko in svetlo, druga pa je mršava in slabo rejena. In prav ta razlog vodil je nekatere države, da so znižale, oziroma skoro povsem odpravile solni monopol.

Tako je Angleška že l. 1825. solni monopol popolnoma odpravila. S tem pa je ljudsko blagostanje mnogo napredovalo; posebno pa se je zboljšala živinoreja, ker čez 10 kilo soli porabi se za eno govéd na leto, ko pri nas na človoka le 9 kilo znaša letna poraba soli. Država pa ni zaradi tega ubožala, pač še pridobila, ker na Angleškem pride na vsakega prebivalca počez 46 gld. davka na leto, pri nas v Avstriji pa le 23 goldinarjev. Švedska, Norvegija, Portugalska so tudi že l. 1850., Nizozemska l. 1853., Belgija l. 1871. odpovedale se dohodkom iz solnega monopola. L. 1867. pa je Rusija odpravila ta davek, vzlic temu, da ji je na leto 20 milijonov rubljev (naših 30 milijonov gld.) donašal.

Francoska je leta 1868. postavila živinski soli ceno, kakeršno so ji lastni stroški izdelave narekovali. Tudi v Nemčiji je živinska sol zelo cena. Pri nas pa v obče znani poljedelski državi ne more borni kmetovalec dožeči, da bi imel za nizko ceno živinske soli!

(Konec prihodnjič.)

Dopisi.

Od gorenjske strani. (Zdravniško.) Kakor smo brali v „Slovenca-u“ št. 280, se je za deset praznih zdravniških služeb naše dezele, — med temi jih je petero po 800 gld. plače, — oglasilo le troje prosilcev, in še med temi je prekoračil eden že normalno starost, eden pa je, — žid! — Čuditi se temu ni. Naš čas se baha s tem, da je čas napredka; žal pa, da je v mnogih

ozirih čas pravcatega nazadka. Ena njegovih glavnih napak pa je, da vse, kar diši po starem, prekucuje in mečlje med staro šaro, z novotarijami pa pogosto napravlja — fiasko. Ena taka napaka iz novejšje dobe v zdravniškem oziru je — kar se je nedavno povdarjalo tudi v delegaciji —, da se je odpravil vojaško-zdravniški ustav „Jozefinum“. Naši armadi dal je ta mnogo izvrstnih zdravniških moči. Zdaj pa medicincev mnogo stopi v vojašino; drugi se naselijo po mestih; na deželo le malo kateri gre službovat. Od leta do leta odkladajo dotične oblasti prosijoče občine, naj se jim dajo zdravniki, z obljubami: „Potrpajte, bo že!“ — Iz raznih dežela so se že čuli glasovi in nasveti za obnovljenje nekdanjih kirurških šol, pa ta zadeva je, kakor da bi bila vkleta. — Njega dni smo imeli tako šolo tudi v Ljubljani. Dajala je ona domači in tudi sosednim deželam dobre, da! vmes tudi izvrstne zdravniške moči, iz med katerih so se mnogi prav lahko merili z marsikakim doktorjem medicine. Navesti bi zamogli marsikako tako zdravnikovo ime.

Ker so časi, da bodo ne le naša, ampak tudi druge dežele dovolj medicinskih doktorjev, očitno še v šinjej daljavi, je toraj živa in nujna potreba: naj bi kedo naših gg. poslancev brez odlašanja stavljal v državnem zboru nasvet za obnovitev kirurških šol. Kirurška šola bi dobila brezdvombeno mnogo slušateljev in bi tudi mnogo koristila. Pri tolikih bremenih, kakor jih nosijo naše dni davkoplačevalci, naj bi vendar vlada skrbela bolj za to, da bi o boleznih od mest oddaljeni revnejši podložniki ne imeli pred seboj naslednje troje: a) pojdi po zdravila k konjedirki; b) daj iz hleva kravo, da plačaš zdravnika; c) ali pa umri brez njegove pomoči! — Žalostno, — pa resnično!

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

243.

Kinovci po andskih gozdih. Povest kinovega lubja v zdravilstvu.

Na zahodnej strani južne Amerike stoje veličanstvene Ande. Okoli podnožja se jim košate neprehodni tropski gozdi, ki so pa v višini 400 m že dosta rejši in svetlejši. Od tu pa do višine 1.700 m srečamo še vedno čisto tropske rastline, potem pa se začno umikati malo po malem ameriškim vrstam vedno zelenih hrastov, mirt in lavorik. In prav v teh vedno zelenih gozdih se je rodilo in vzgojilo najdragocenejše blago ameriških gozdov, tu so se nastanili mnogovrstni kinovci, kateri v svojem lubju prirejajo najdragocenejši lek človečanstvu. Če lezemo na Ande, srečamo kinovce prvi pot v višini 1.200 m, in od tu nas spremljajo vse do višine 2.500 m. Tu je srednja letna toplina od 15 do 20° C, in taka toplina kinovcem najbolje ugaja.

Kinovcev je do 19 vrst, kateri imajo več ali manj lekovitega kinina. Vse to so prekrasna drevesa, katera ljubijo toplino pa svetlobo, zato se v gostem pragozdu skozi ostalo drevje prerivajo, da svojo krošnjo razprostropod milim nebesom. Po deblu jim raste lišaj, in človek, ki se je s težavo preril v gozd, ne more kinovca kar tako spoznati, ker mu ne vidi krošnje. Mlada drevesca, katera v premeru nimajo več, kot 15 centimetrov, imajo višine do 20 m. Kinovci so v najbližjem rodu s kavo in bazgom, ker so iste familije. Lubje kinovčeve je oni glasoviti lek, ki je ta drevesa na glas iznesel. Domačini so vedeli, tako se pripoveda, da se s tem lubjem mrzlica preganja, preden so Španjolci v Ameriko prišli. To so pripovedali stanovniki v Loxi Humboldtu, ali jim ni vrjel. On omenja, da Indijanci, kateri žive po obližnjih dolinah, kjer mrzlica vedno gospodari, ne zmenijo se za kinovo lubje. Najverjetnejše je, da so španjolski jezuiti prvi prišli na sled lekovitosti kinovega lubja. V 17. stoletju so prinesli novico o lekovitosti kinovega lubja iz andskih gozdov v Limo, in tu je ž njim pregnala mrzlicogrofica Chinchon, soproga podkraljeva. Ko je grofica 1640. l. prišla v Madrid, prinesla je prva kinovega lubja v Evropo, kjer do sedaj nobeden ni vedel nič o njem. S prvega so nazivali prah od kinovega lubja „grofični prašek“, ker ga je grofica kot lek delila in poklanjala. Da se je kinovo lubje kot lek kmalu po Evropi razširilo, pomagali so največ španjolski jezuiti, kateri so od svojih drugov z Amerike dobivali veliko množino lubja. Največ zaslug pa si je pridobil kardinal in generalni prokurator jezuitov, Juan de Lugo, ki je lekovitost lubja izredno slavil na svojem potovanju po Francoskej In prašek, ki je sedaj začel prihajati na trg z jezuitovskih rok, dobil je novo ime, „jezuitski“ in „kardinalski prašek“.

(Dalje prihodnjič.)

Razne reči.

— Presvitli cesar daroval je za prebivalce v Trbiži, katerim je povodenj letošnje poletje največ škode naredila, 1000 gld.

— Zopetna smrt v cesarski hiši.) Ni se še zacečila rana, katero je vsekala osoda s smrtjo nadvojvode Henrika in njegove soproge v naši najvišji cesarski rodbini in zopet nam je poročati o drugi izgubi, ki jo je zadela. Umrli je Nj. c. in kr. visokost nadvojvoda Sigismund, brat ravno omenjenega in pred kratkim umrlega nadvojvode Henrika. Dne 5. t. m. je svojega brata še spremil k večnemu počitku v Bolcan na Tirolsko, a dne 15. t. m. je že umrl. Pokojni je bil l. 1826 v Milanu rojen, se je l. 1848- in 1849. kot polkovnik vdeležil pod Radeckijem vojne v Italiji in se je po vojni l. 1859. katere se je tudi vdeležil, odpovedal zaradi bolehnosti aktivni službi. Pokojnik bival je najraje na svoji graščini v Gmündu. Truplo pokojnikovo prepeljalo se bode v soboto v Gmünd k večnemu počitku.